

door Richard VERBANCK

Zou men heden ten dage de mogelijkheid kunnen indenken dat een grote groep inwoners van een buitengemeente zich naar de stad zou begeven om gezamenlijk, bij notariële akte, te laten vastleggen hoe goed het is te leven op hun parochie of zelfs binnen een wijk ervan? Heel zeker niet. En toch gebeurde dit op een ogenblik dat de parochiegrenzen van Bredene heel dicht lagen bij de parochiekerk van Oostende. Deze grenzen waren nog niet lang tevoren verschoven door de inlijving van het Hazegras bij de stad, maar het zou toch nog lang duren vóór de zuidkant van de Brugse vaart, waar Slykens-Molendorp lag, definitief Oostende zou worden. Over dit stuk hedendaags Oostende gaat het hier.

Alvorens de gebeurtenis aan te pakken wil ik een weinig voorgeschiedenis neerschrijven. In de jaren 1788-89 kende Oostende een economische terugval. De Amerikaanse vrijheidsoorlog had enkele gouden jaren geschonken, maar dit tijdperk was nu voorbij. In Frankrijk broeide het, de economie was slecht, eveneens tengevolge van dezelfde vrijheidsoorlog. In tegenstelling met Oostende dus. De uitbarsting aldaar zou niet lang op zich laten wachten.

Niettemin was er in de stad nog een grote aanwezigheid van handelaars, velen van engelse afkomst en met veel ondernemingszin. Ze moesten nu andere initiatieven nemen die geld in het laadje brachten. In de stad zelf was er weinig plaats voor grote bedrijvigheid, en daarom werd uitgekeken naar grond op de buiten. Slykens bleek een ideale plaats te zijn door haar ligging langs de vaart Oostende-Brugge en haar directe verbinding met de zee. Er was reeds het groot zaagmolencomplex dat de naam "Molendorp" bezorgd had en die de kern kon vormen voor een grotere industriële inplanting.

Er was voordien reeds interesse geweest. Het fort St-Philippe, dat de oude sluizen had beschermd, was in 1750 in verval. In oktober 1766 besloot de regering het fort te verkopen. De gebroeders DELOOSE uit Oostende toonden als eersten belangstelling. Zij hadden de bedoeling aldaar een haringrokerij en een jeneverstokerij op te richten. Zij kregen hun vergunning in 1769, maar of ze werkelijk actief zijn geweest is niet geweten. Ondertussen was het arsenaal van het fort ingestort (1768) en in 1770 bestond de "verdediging" nog uit één korporaal en vijf invaliede soldaten. Dit betekende het einde. Ook de kapel werd ontruimd en de inboedel ervan verhuisde naar de kapel van Molendorp.

In 1782 werd een gedeelte van het fort verkocht, maar men had slechts belangstelling voor de vlakke gedeelten. Het jaar daarop was er weer interesse uit Oostendse hoek. Een zeker ROMBERG had het plan opgevat een aandelenmaatschappij op te richten met als doel de walvisvaart en de zeehondenjacht vanuit Oostende met drie schepen. De maatschappij werd gesticht in 1784 : "Romberg & Ricour". Daar zouden ze geen milieuhinder veroorzaken en het vuil zou rechtstreeks naar zee stromen. Reeds op 2 juli 1783 had ROMBERG zijn aanvraag ingediend maar spoedig, op 19 augustus van hetzelfde jaar verzaakte hij aan zijn koop. De traansmelterij kwam op het Hazegras.

In 1788 werd een nieuwe poging ondernomen om te Slykens een industrie te vestigen, maar ditmaal geen stinkfabriek. (Die zou later,

in de eerste helft van de twintigste eeuw, aan Sas-Slykens als geschenk aangeboden worden : Pescator). Neen, het zou nu gaan over een katoendrukkerij.

Engelsen uit Oostende, Robert CHARNOCH & Co, wensten op Slykens-Molendorp een weide te betrekken in erfpacht. Daar moest de katoendrukkerij komen. De verpachter was François DE BROCK, "officier principael van Syne Majesteyt". De akte werd opgesteld door notaris DONNY uit Oostende en ondertekend op 20 mei 1788. De juiste ligging is niet duidelijk te bepalen aan de hand van de gegevens uit de akte, maar deze, gepaard aan elementen uit hierna volgende documentatie, laten toe de weide bij benadering te localiseren. Er was een uitweg naar de trekweg langs de vaart, ze paalde aan de woningen van Antone SCHAUT en François DE BROCK, en ook aan de eerste zaagmolen.

De woningen van SCHAUT en de weduwe van François DE BROCK werden in 1811 afgebroken om plaats te maken voor een nieuwgepland fort rond de sluizen van Slykens. Het plan was alle huizen uit deze omgeving af te breken, alsook de twee eerste zaagmolens. Zo ver kwam het echter niet. (Zie R. VERBANCK - Rond de forten van Oostende, 1978). Slechts enkele huizen werden afgebroken. Er was eveneens spraak van een huis (nr. 35), staande op een weide achter de huizen langs de vaart, dat moest afgebroken worden, maar het bleef staan. Op een militair plan uit 1855 kan men - vermoedelijk - nog dit huis zien met zijn lange uitweg naar de vaart. Dit is ongeveer de plaats waar later de Sas-kerk zou gebouwd worden.

Over de werking van de katoendrukkerij is weinig geweten. Wel bestaat er een akte, getekend op 13 juni 1789, waarbij John RICHARDSON GRAYSON, "Directeur der Cattoendrukkerye op het Sas-Slykens", een huis pacht van Joannes VERDONCK, meester-bakker, "op den Suyd Cant van de Brugsche Vaert van westen abouterende Sieur Frans Debrock ende van oosten A. Schuyt" (Schaut) en dit tot 30 april 1795. De Engelsman blijkt niet verdwenen te zijn bij de inval van de Fransen in 1794 want in de volkstelling van 1795 staat hij vermeld als inwoner in "de wijk zuytkant Sas-Slykens" : Joannes GRAYSON, drucker in catoenen. Hij blijkt zijn naam vervlaamt te hebben. Of was hij ondergedoken ? Daarbij vinden we nog een vijftienjarige jongen, Joseph JANSEN, die als beroep "Catoendrucker" opgeeft.

Voor het bemannen van een katoendrukkerij moest men wel bevoegde werklieden aantrekken, en deze zullen te Slykens waarschijnlijk niet gevonden worden. Voor deze nijverheid en ook voor toekomstige bedrijven moest bijgevolg volk aangelokt worden door het voeren van de nodige propaganda. Het was eveneens noodzakelijk dat deze werklieden zich ter plaatse kwamen vestigen want Slykens-Molendorp lag in die tijd zeer geïsoleerd ten opzichte van Oostende. De verbindingen waren zeer slecht.

In dit vooruitzicht en om de ontworpen katoendrukkerij een steuntje in de rug te geven trok, zoals in het begin gezegd, een groep inwoners van Slykens naar Oostende om bij notaris DONNY bij akte te verklaren hoe goed en goedkoop het leven was in hun wijk. Ze vertegenwoordigde alle standen, zoals blijkt uit de lijst van de comparanten : Engelbertus VAN ROO, sasmeeester van Slykens - Joannes DE BROCC (tekent : DE BROCK), "Directeur der provintiale Werken" - Frans DE BROCC (DE BROCK), "Officier principael van Syne Majesteit" - Joannes VERDONCK, meester-bakker en entrepreneur, Jacobus VAN DEN BUSSCHE, meester smet ende brauwer - Joannes DE

GROOTE, beenhouwer - Ignatius CARTON - Antonius SCHUYT (ondertekent zwierig : SCHAUT) en Joannes ANDEL, beyde meester-bakkers - Jacobus DE RUDDER - Weduwe Pieter LAMS - Judocus DE SEURE - Joannes DE BROCK & François ELDERS (tekent : HELLER), alle winkeliers - Pieter GESQUIÈRE, Josephus DE BECK (tekent : DE BEC) - Cornelis ENGELBRECHT - Carolus DE ROUCK - Jacobus DONSE, herbergiers - Weduwe Emanuel LAUWEREYNS, brauwege - Pieter KNOCKAERT, Joannes COP - Philippus ASMUS - Wilhelm KLOCKEE, Carolus DE KLERCK, Pieter DE RIJKIRE - Adrian JONCKHEERE - Cornelis LIPPENS - Joannes BOUVAERT - Cornelis JACOBS - Jacobus CAEMERLYNK - Andries DE CLERCK, "alle werklieden ende aerbeyders eenighe indienste van de Saegmolens", voorts Jos DYSERINCK en Engelbert LODRIGO, meester kleermakers - Baptist MUNIER - Joannes VAN DYKE, meester-schoenmaker.

Allen verklaarden hierbij dat ze woonachtig waren op het Sas-Slykens, parochie Breedene en affirmeerden "dat zij compareerden ten verzoeken van d'heeren Robert CHARNOCK & Comp., kooplieden te Oostende ende in faveur van justicie".

Vervolgens verklaarden zij eenparig : "dat het van hunne volmaecte kennisse en eene publique notorieteyt is" dat het goed terwebrood "vulgaris geseyd menage-brood" op het Sas in differente bakkerijen niet duurder verkocht wordt als in advenante van eenen stuiver Vlaamsch courant geld per pond, Brugs gewicht, en altijd beterkoop dan binnen de stede van Brugge en Oostende" 't gonne de bakkers te connen doen uyt dies sy bevryd syn van alle regten en accysen die in de steden betaeld worden".

De prijs van het vlees, de ene kwaliteit door de andere aangerekend door de beenhouwers te Slykens is vier stuivers per pond, Brugs gewicht. Het "osse ende coeye vleesch" kost drie stuivers en half en het zwijnevlees vier stuivers.

Wat de vis betreft attesteren de comparanten dat er te Slykens een menigte vissers wonen die zodanig veel vis vangen dat ze dagelijks grote hoeveelheden naar de vismijnen van Oostende en Brugge kunnen sturen en dit boven het gerief van de eigen inwoners. Verder dat de gezouten vis bestaat uit de beste doggersbankse morue. De vis wordt verkocht tegen vijf grooten het pond en de mindere kwaliteiten nog goedkoper. Groente ofte legumen uit differente hovingen alhier, alsook van Oudenburg, zijn er in overvloed en goedkoop.

Verder verklaren de comparanten dat er goede woningen zijn. Een werkman met vrouw en kinderen heeft een huisje voor drie tot vijf ponden grooten courant per jaar. Op het ogenblik zijn er minder dan twaalf woonsten ledig en onbewoond.

Te Slykens zijn er geen bedelaars of arme mensen alhoewel "aerbeydsloon seer moderaet betaeld word", te weten : de werklieden aan de zaagmolens en anderen van dezelfde klasse à rato van 14 tot 6 stuivers, de knechten van timmermans en metselaars eenen gulden per dag, die der smeden van 14 tot 20 stuivers, de knechten van kleermakers 8 stuivers per dag en de schoenmakerknechten tot 8 stuivers het paar.

Alle levensmiddelen zijn te Slykens goedkoper, zodanig dat de schepen die naar Brugge opvaren, of vanuit deze stad zeewaarts trekken, hier hun voorraad opdoen, in het bijzonder brood, vlees en bier.

Dat de lonen laag waren kon wel de ondernemers aanspreken, maar of ze hierdoor werklieden zouden aantrekken is een andere vraag. Vis was er zeker in overvloed. Er woonden tal van vissers op de

onder presentatie van alle het school
breed en de angeld en met Solennelen
lede te bevestigen dies mede afgedaarte
aentragt synde.

Adus gedaan ende gegaftent, naar
vooreftinge ter presentie van Sr Magdus
Daelbaert ende Charles Lammeryn
getuigen, op het Sas Sijkes perscheid
Dreudene desden 29 July 1788 approb
rende de "mevredich" Engelbertus van
doo Sas meester van Sijkes, end
"brander" signatur, Cartou S^r van Roo

Joannes de Broek
1788

Sirand de Broek
1788

Joannes Endonck
Sr Van der Meer

Joannes de Groote

Joannes Adels M^r weduwe van Clauserijn
signatur Cartou

Willem Donck

Stephanus Blomst^r mark van
doo mevredich

Joannes + Francisus Co

Joseph de Beer

Willem Kloeke
Caroline de Gier

Pieter de Bijchier

Mark van ~~Joan~~ Drouaert ^{sub} jacobus camerling

marthe adrien junkheer

voor hem zelf & zyn nak

pieter bedquiere

Cornelis Jughelbrecht

Mark van Baptiste

minier — X —
francis helley

engelbertus Lodrigus

Mark van ~~Joan~~ Dyrinck ^{Caroline Drosie}

Cornelis Jacobs Rudrick De Clercq

Mark van ~~Joan~~ Dyrinck

voor hem zelf & zyn nak

Jacobus De Rudder

on present

Wij Balbaert

James Van Dyck

Charles Louswagens

philippus Adriaens

Joannes De Brock

Quod atteste
Dommij 1821

"Vissershoek" (later ook "Mosselhoek" genoemd), die met hun open boten op zee voeren. Het kanaal zat vol zoetwatervis en in de Kreek naar zee werd duchtig gevist met kruisnetten. Geen wonder dat er overschot was.

Nu de vraag : was de katoendrukkerij een bloeiend bedrijf ? De katoennijverheid, tijdens de Franse bezetting, vormt een hoofdstuk op zichzelf. Daarom zullen we het houden bij enkele sleutelwoorden : in het begin bloei, mechanisatie te danken aan het binnensmokkelen van de "mule-jennies" uit Engeland, mechanisatie = zware investeringen = schuldenlast. Na 1806 verbod op import van Engelse stoffen. Achteraf terugval en failliet van twee grote katoendrukkerijen. Ik vermoed dat deze van Slykens maar klein bier was tegenover de bedrijven in het binnenland die veel volk tewerkstelden.

Tenslotte : de inwoners van Slykens hadden hun best gedaan. Alle comparanten ondertekenden geestdriftig de akte op 29 juli 1788. Ze waren bereid alles onder ede te bevestigen. Hoe zwaar deze eed woog kan U wellicht binnenkort hier vernemen.

Met dank aan mijn aangever Daniël FARASYN voor de vele tips, aan Jan COOPMAN voor de fotocopieën van drie akten uit het Fonds Van Caillie : 1941-146/197, 1941-145/57, 1941-145/108.

PRENTKAARTEN VAN LOUIS ROYON (1882-1968)

door Omer VILAIN

In 1981 liet Norbert HOSTYN een zeer interessante bijdrage over de Oostendse kunstschilder Louis ROYON in ons tijdschrift onder de titel "Vergeten Oostendse schilders : XIII. Louis Royon" verschijnen (1).

Als slot vermeldde HOSTYN dat er 2 prentkaarten met reproducties van kunstwerken van Louis ROYON waren, nl. een zwart-witte publiciteitskaart, een vaartuig in volle zee voorstellend, met de tekst "Vins et spiritueux Alfred Royon-Kremer, Ostende" op de keerzijde gedrukt en een prentkaart uit de série 6 "Les peintres de la mer" met een gereproduceerde pentekening.

We waren er toen ook vast van overtuigd dat de overige nummers uit die reeks reproducties van andere marineschilders waren. Inmiddels vonden we nog enkele kaarten van ROYON, steeds uit de reeksen "Les peintres de la mer". Meer wisten we daar niet over tot we onlangs tot onze grote en blijde verrassing de volledige reeksen van 1 tot en met 10 op een rommelmarkt vonden. Ieder van deze 10 séries "Les peintres de la mer" bevatte steeds 6 kaarten. Het waren allemaal pentekeningen van Louis ROYON ! Het was de eerste maal dat wij van deze 60 kaarten met zeilschepen, visserijschepen, pleziervaartuigen, maalboten, oorlogsschepen en andere vaartuigen kennis kregen.

Amper enkele dagen later vonden we weer een dergelijke kaart. Ditmaal uit de série 11 ! Zo kunnen we thans niet antwoorden of er 11, 12 of meer reeksen van "Les peintres de la mer" met pentekeningen van Louis ROYON gedrukt werden.

Waar Norbert HOSTYN de eerst gevonden kaart van "Les peintres de la mer" omstreeks 1926 situeerde, moeten wij die datum thans terugbrengen tussen 1910 en 1912, want enkele van de door ons ontdekte kaarten dragen de poststempel van 1912.